

MIDDELEEUWSE KUNST

I. DE ROMAANSE BOUWKUNST (1000-1150)

A. Architecturale kenmerken

1. Grondplan
 - centraalbouw: bouwelementen rond een verticale symmetrieas geschikt.
 - * [Cirkelvormig](#)
 - * [Vierkant](#)
 - * [polygonaal](#)
 - langhuisbouw: bouwelementen rond een horizontale symmetrieas geschikt. [Basiliek](#) (meest voorkomend): hoog middenschip, lage zijbeuken (3-, 5- of meerbeukig)
Sterke evolutie aan de oostzijde: apsiden aan de oostkant, evolutie naar [T-vorm](#);, later naar [Latijns kruis](#).
 - * zaalkerk: geen pilaren binnenin. Hele ruimte onder één dak.
 - * [hallenkerk](#): middenbeuk en zijbeuken zijn even hoog
 - * getrapte hallenkerk: middenbeuk iets hoger dan zijbeuken
 - test jezelf: benoem de aangeduide delen: [voorbeeld 1](#); [voorbeeld 2](#); [voorbeeld 3](#)
2. Overwelving
 - a) [Vlak en in hout](#): verdwijnt na het jaar 1000. I.v.m. bevolkingsaanroei: nood aan meer en grotere kerken. Vlakke overwelving voldoet niet meer wegens neerwaartse druk.
 - b) [Tongewelf \(rondbogig of spitsbogig\)](#):
Voordeel:
 - esthetisch: blik wordt naar voren getrokken
 - [bouwkundig](#): neerwaartse druk afgeleid naar de murenNadeel:
 - massief, vandaar enorme zijdelingse druk: gevaar voor scheuren van muren
 - oplossingen
 - 1) dikke muren
 - 2) weinig en kleine ramen
 - 3) zijbeuken als steun
 - 4) galerijen boven de zijbeuken
 - 5) steunberen buiten
 - 6) scheibogen tussen de beuken
 - 7) gordelbogen in het gewelfBekijk de evolutie: [stap 1](#), [stap 2](#), [stap 3](#), [stap 4](#), [stap 5](#), [stap 6](#), [stap 7](#), [stap 8](#)
 - c) [Dwarstongewelven](#): per travee een tongewelf van noord naar zuid (i.p.v. west-oost).
Vb. Saint-Philibert te Tournus
 - d) [Kruisgewelf](#): kruising van twee tongewelven
 - e) [Koepelgewelf](#)

B. Esthetische kenmerken

1. Inwendig: een duidelijke aflijning van de verschillende delen (koor, viering, transept, beuken, travee). Er is een duidelijke opbouw ([gebonden](#), [ritmisch](#)) en opstand ([eenzonig](#), [tweezonig](#), [driezonig](#), [vierzonig](#))
2. Uitwendig: evenwichtige verdeling van de bouwmassa's:
 - [blokkendoossysteem](#)
 - eenvoudige volumes: balk, kubus, cilinder, kegel
 - harmonische afwisseling van horizontale en verticale elementen
 - toch overwegend horizontalisme
3. Sobere versiering: meestal op goed zichtbare plaatsen ([timpanen](#), deurstijlen, [kapitelen](#))

GOTISCHE BOUWKUNST (12de - 15de eeuw)

A. Architecturale kenmerken: het gotische bouwprincipe

1. [Ontleding van het gebouw](#) in dragende (werkende) en afsluitende (rustende) delen: de werkende delen zijn zwaar uitgebouwd ([pijlers](#) en [muurdammen](#)) met dunne afsluitwanden (muren of grote vensters)
2. Het [kruisribbengewelf](#)
 - een uitwerking van het [Romaanse kruisgewelf](#)
 - spitsboog (andere drukverdeling)
 - ribbenconstructie (voorbewerkte steen), uitlopend in bundelpijlers
 - opgevuld met [licht materiaal](#).
3. [Grondplan](#): Latijns kruis met talrijke straalkapellen, langer koor, dwarsbeuken meer centraal en minder uitstekend.
4. [Opstand](#) van de middenbeuk:
 - vroeggotiek: * vierzonig ([Laon](#))
* driezonig met gaanderij ([Parijs](#))
 - later: [driezonig, altijd met blind triforium](#)

B. ESTHETISCHE KENMERKEN

1. Overdadig gebruik van [kruisribbengewelven](#)
2. Overdadig gebruik van spitsbogen
3. Grote heldere vensters
 - spitsbogig
 - roosvensters
 - opgebouwd met maaswerk in tal van variaties (stenen kantwerk)
 - afgesloten met brandglas (glas in lood)
4. Nadrukkelijke aanwezigheid van zware muurdammen (steunberen) tegen de zijbeuken
5. [Luchtbogen](#)
 - architecturaal: drukafleiding van de middenbeuk naar de muurdam
 - esthetisch: spinrag, gebouw in de steigers
6. [Verticalisme](#)
 - Een wedren in de hoogte
 - benadrukken van alle verticaliserende elementen: muurdammen uitlopend in pinakels, vieringspits,...
7. Overdadige versiering van de gevelelementen (vooral westpartij)
 - [roosvensters](#)
 - [driepoortige portalen](#)
 - beeldhouwde timpanen (vaak vervangen door roosvensters)
 - beeldengroepen
 - torens
8. Enorme afmetingen
9. Diepe religiositeit
 - optimisme: alles is mogelijk
 - een schrijn voor de godheid: uitbundige versiering, een gebed in steen
 - uitgebreide iconografie, zowel in de sculpturen als in de glasramen (verhalend, belerend, symbolisch, getallensymboliek,...)

MIDDELEEUWSE BEELDHOUKUNST

ROMAANS	GOTISCH
<p>1. Ondergeschikt aan de bouwkunst</p> <ul style="list-style-type: none"> - vorm bepaald door de plaats - versiering van <i>bepaalde delen van het gebouw</i> 	<p>1. Ondergeschikt aan de bouwkunst</p> <ul style="list-style-type: none"> - vorm <i>gedeeltelijk</i> bepaald door de plaats - versiering van het hele gebouw
<p>2. Vooral hoogrelief:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zeer weinig losstaande beelden - gegroeid vanuit het Germaans drijfwerk 	<p>2. Beelden komen losser van de wand: geleidelijke evolutie naar volplasticiteit (uit het gevelvlak). De vorm is niet langer bepaald door de plaats.</p>
<p>3. Interieurkunst: cycli van figuratieve kapitelen</p>	<p>3. Exterieurkunst: portalen, westgevel, muurdammen, spuiers...</p>
<p>4. Naïef:</p> <ul style="list-style-type: none"> - weinig vaardigheid - horror vacui - onjuiste verhoudingen (hoofden, handen) - rijke fantasie (gedrochten) - kritiekloos - religieus oprecht 	<p>4. Evolutie naar technische perfectie</p> <ul style="list-style-type: none"> - vroeggotiek (1150-1200): de zgn. <i>hiëratische stijl</i>, d.i. sober van expressie, langgerekt, rustig, voornaam, statisch. Vb.: Zuilbeelden Chartres, Beau Dieu, Amiens. - hooggotiek (13de eeuw): bevalligheid (S-vorm, heupstand); menselijke gelaatsuitdrukking (glimlach!); beelden steeds losser van de wand (buiten gevelvlak). Vb.: Vierge dorée, Amiens. - laatgotiek (14de eeuw). Beeldhouwkunst nu ook in het interieur. Twee richtingen <ul style="list-style-type: none"> * internationale of maniëristische gotiek: uiterste elegantie, bevalligheid en gemanierdheid, naar de uitbeelding van een voornam en hoofse wereld, een artificieel paradijs, als tegenpool voor het dagelijkse leven. Te minzame gezichten, lichaamshouding in overdreven S-vorm (heupstand), weke, nooit gebroken plooiën, vaak krulvormig uitlopend. Vb.: Schöne Madonna * dramatische richting: zeer realistische kruisbeelden (nadruk op het verval van het lichaam dat met pestbuilen wordt overdekt. Excessen van lelijkheid en gruwel. Ontstaan van de piëta: Maria weent over de dode Christus die verstijfd en lelijk op haar schoot is voorgesteld. Voor het eerst verschijnt de dood als levensvernietigend principe, de grote gelijkmaker. - realisme in de 15de eeuw (Slüter): <ul style="list-style-type: none"> * realisme: sterke individualisering van de personages en aandacht voor de allerkleinste details * de weke stijl van voorheen is omgezet in stevige vormen en volumes * (vermenselijkte) dramatische intensiteit
<p>5. Belerend: visueel voorstellen van de bijbel, sterk verhalend karakter (stripverhaal). Vaak gepolychromeerd.</p>	<p>5. Belerend en decoratief: vaak gepolychromeerd.</p>
<p>6. Timpaansculptuur:</p> <ul style="list-style-type: none"> - onderwerp = laatste oordeel (Apocalyps) - opdeling in geredden en verdoemden - Christus als rechter: straffend, vernietigend 	<p>6. Timpaansculptuur:</p> <ul style="list-style-type: none"> - onderwerp = laatste oordeel - tronende (zegenende) Christus: de god van het licht met een menselijk gelaat

Herman DEOORT
(te vermelden bij gebruik)